

## מראה מקומות בכורות דף לז

### בכורות פרק ששי - על אלו מומין<sup>1</sup>

{מומים שונים באוזן וגדריהם}

משנה. במשנה כאן נזכרו ד' מיני מומים באוזן, פגם, סדק, נקב, יבשה. [ויש עוד מום באוזן להלן (מ, ב) אוזן כפולה, וכ"ה ברמב"ם (ביאת מקדש פ"ז ה"ב) חמשה מומים באוזן]. והנה, בביאור חילוק במשנתנו בין פגם לסדק, פירש"י (ד"ה פגימה) דפגם חסר במקצתו, וכ"ה ברמ"ם שם דפגם חסר וסדק אינו חסר. והוסיף הר"י קורקוס ברמ"ם (שם) די"ל דבסדק זה עצמו שיש שני החלקים מן הצדדים ורק נסדק, לכן גרע מפגם, דנראה גרוע ומכוער טפי, ויסוד חסרון מום משום כיעור, וזה עצמו דיש ב' החלקים ונסדק יתכן דמכוער טפי, ולכן פגם דרק חסר קצת לא הוי בכלל סדק.

והנה, בנקב יש בו שיעור כמבואר בגמ' ע"ב באורך, ויל"ע למה אינו בכלל סדק, דכל נקב הרי ג"כ נסדק, וכמו בנסדק אין בו שיעור למה א"א לדון כל נקב מדין סדק, ובסדק אין בו שיעור אלא אפי' כ"ש כמבואר להלן ע"ב, וא"כ למה בעינן שיעור בנקב, לכאורה באותו מקום הנקב הרי נסדק כולו.

ובמהר"י קורקוס ברמ"ם שם האריך בכ"ז, וכתב לכתחילה לדון דלדין סדק בעינן כל העובי נסדק במפולש מעבר לעבר, משא"כ בנקב אפשר לא בעינן נקב מפולש, ולכן לא הוי בכלל סדק, אבל כתב דפשטות הגמ' לא משמע כן, וכל נקב בעינן נמי מפולש, ושיעור מלא כרשינה דנו להלן אם נכנס ויוצא וכו' משמע דהנקב מפולש, וא"כ שוב מה ההבדל בין נקב לסדק.

ובחזו"א (כה, ג) כתב די"ל דסדק דווקא בשפתו, אבל נקב שלם מכל הצדדים וזהו חסרונו דצריכים לדון רק בתורת נקב, ובזה יש שיעור בנקב.

והנה, יל"ע אם בדין נקב צריכים שיחסר קצת, או מספיק אם אך יש בו שיעור נקב כמלא כרשינה או כעדשה כדלהלן, וכתב הב"ח (יו"ד סי' שט) לדקדק בדברי הטור דלא בעינן חסרון כלל אלא אם אך הנקב נתרחב לגודל השיעור הוי מום. וכתב החזו"א (כה, ג) דלכאורה מוכח כן מגמ' להלן ע"ב, דנקב באוזן ע"ע נרצע עושה אותו בע"מ, ע' להלן, והרי בדין רציעה אין דין לעשות נקב לקחת קצת מן האוזן, אלא בנקב לחוד מספיק, הרי מפורש דנקב כשיעור אפי' בלי חסרון הוי מום.

ויש לציין לדין נקב בטרפות בחולין (נד, א) דג"כ נאמר שיעור בנקב בגרירת כאיסר, ולשון המשנה שם משמע דבעינן דווקא נקב עם חסרון, אבל ברי"ף שם משמע דנקב בלי חסרון נמי הוי טרפה, ע"ש, וע' רש"ש שם, ואכ"מ.

{בחילוק בין סחוס לעור והמסתעף}

מן הסחוס וכו'. ורש"י מפרש דדוקא תנוך האוזן הוי מום, וכתב בשו"ע הרב (סוף הלכות פסח בסו"ד על מכירת חמץ) דאפי' נחתך כל האוזן מבחוץ לא הוי מום וכל המום הוא רק בחלק האוזן מבפנים ממש, וכתב דיש לזה כמה ראיות בסוגיות, ע"ש. אבל הרבה אחרונים לא הסכימו עמו בזה, ע' שו"ת משיב דבר לנצי"ב (הלכות בכור סי' סא) וכן במלבושי יו"ט (חיו"ד סי' יד) וכן האריך בחזו"א (כה, ב) דגם חלק מבחוץ הוי בכלל מום, ורק בתנוך ולא בעור, אבל א"צ פנימית האוזן, ועיקר ההוכחה מרציעת הע"ע, דאין הרציעה מבפנים, ואעפ"כ הוי מום כמבואר בגמ' להלן ע"ב. וע' שו"ת כוכב מיעקב (סי' כד) באריכות והנה, בטעם הדבר דמן העור לא הוי מום, פירש"י (ד"ה אבל לא מן העור) דהוי מום עובר, וכן הוי מפורש בלשון הגמ' לפנינו ע"ב, דמן העור הוי מום ורק הוי מום עובר. אבל בתוס' ע"ב (ד"ה כאן) מוכח דס"ל דאפי' מום עובר לא הוי, ע"ש היטב, וצ"ע מלשון הגמ' ע"ב, וכה"ק ברש"ש ואחיעזר (ח"ב ר"ס לה).

אבל באמת גם בלשון הרמ"ם (ביאת מקדש פ"ז ה"ב) משמע דלא הוי מום כלל מן העור, וכן לא מנה מום מן העור בכלל המומים שפוסלים באדם לעבוד בביהמ"ק, בכלל שאר מומים עוברים, ומשמע דאינו מום כלל, וכן דקדק במהר"י קורקוס שם, וכתב דבע"כ הרמ"ם ל"ג דברי הגמ' להלן ע"ב דמן העור הוי בכלל מום עובר. וכ"כ מהר"י ט אלגזי (נא, ב טור ב) בדעת הרמ"ם.

והנה, דין המשנה דלא מן העור תנן לגבי מום של סדק, וכאמור יש במשנה ד' מומים, פגם סדק נקב ויבש, ויל"ע בשאר המומים אם דוקא בתנוך או אפי' בעור, וברמ"ם (שם) כתב להדיא דבעור לא הוי מום בין נסדק בין נפגם בין ניקב. ורק הרמ"ם לא הזכיר יבש, ובב"ח (סי' שט) כתב דגם יבש דוקא בסחוס ולא בעור, אבל

<sup>1</sup> יש לציין דרוב הדברים בשם הגרי"ז והגרי"ד בפרק זה שמעתי בשיעור בישיבת בריסק ממור"ר הגרא"י סאלאווייציק שליט"א.

בהר המוריה על הרמ' שם כתב דברמ' משמע דדוקא פגם סדק וניקב בעינן בסחוס, אבל יבש אפי' בסחוס  
הוי מום, והוא חידוש. וע' להלן דאפשר תלוי בפסול מום של יבש, דאם הוא מדין חסרון אפשר לא הוי  
מום ואם הוא מום חדש הוי מום גם מן העור.

ע"ב.

{מום של יבש}

גמ'. ואיזו היא יבשה וכו' תנא קרובים דבריהם וכו'. והנה, הגרי"ז (חי' כאן והו"ד בתוספת ביאור בשיעורי  
הגרא"י) כתב לחקור ביסוד המום של יבש, האם עצם זה דהוא יבש הוא המום, וכמו שמצינו שיש מום  
בפגם וכו' כמו כן ביבש, או יבש כשלעצמו אינו מום, ורק אם יבש כ"כ דינו כחסר וכאילו אינו, וממילא  
הוי מום כמו חסר, והיבשות הוא רק בכדי לדנו כחסר.

ואמר לדון דיתכן דבזה נחלקו גופא במשנה דאינו רק נידון בשיעור יבשות, אלא פליגי בזה אם יש מום  
בפנ"ע של יבש, דאם הוא חסרון של יבש מספיק כבר אם רק אינו מוציא דם, אבל ר"י בן המשולם פליג,  
דס"ל דאינו מום בפנ"ע אלא דע"ז דנים כמי שאינו, ולזה בעינן נפרכת כציפורן.

והגרי"ז הביא ע"ז הא דמצינו בסוכה (כט, ב) דלולב היבש פסול, ושם האריכו הראשונים בשיעור יבשות  
הלולב לפסול, וכתבו התוס' דשיעור יבשות שם כמו יבשות אוזן הבכור שנפרכת כציפורן, דאמר ר' יוסי  
בן המשולם דאם נפרך כציפורן הוי יבש, ע"ש. [וכן פסק הרמ"א להלכה (או"ח סי' תרמה סעיף ב)]. וק'  
הלא רבנן פליגי על ר"י, ולמה כתבו התוס' לדמותו לדין יבש של ר' יוסי בן המשולם.

ובעיקר הענין אם יבש כחסר או לא, יש לדמותו להא שמצינו בטרפות (חולין מו, ב) גבי יבשה הריאה  
דפסול, ובגמ' שם דימו לזה המחלוקת כאן, ובראשונים שם משמע דהטרפות הוא דכיון דיבש סופה לינקב  
וממילא הוי טרפות ע"ש סופו דסופו לינקב, וריאה שניקבה טרפה. אבל ברמ' (שחיטה ח, ז) כתב דריאה  
שחסרה טריפה, לפיכך גם אם יבשה טרפה. והיינו דטרפות של יבשה הוא מדין חסרה, וכבר עמד ע"ז  
הכס"מ שם דברמ' מבואר דיסוד הטרפות הוא מדין חסרה, דיבש כחסר, וע' אור שמח (שחיטה שם הי"ז)  
שכתב להוכיח כן בגמ' שם דבאמת דימו דין יבש דשם לסוגיין ביבשה אוזן בכור, ע"ש. ורק שם משמע  
דגם לת"ק הוא כן, ולא דבזה גופא נחלקו רבנן ור"י וכנ"ל מהגרי"ז, ודוק שם.

והנה, באבנ"ז (או"ח ס"א) דן לגבי יבש היד לגבי הנחת תפילין, ודן שם בגדר דין יבש לענין מומים, וכתב  
לדון בתחילה נמי דהפסול יבש משום חסר, וכמו בריאה וכנ"ל ברמ', ורק כתב לדקדק ברמ' דשיעור יבש  
כתיב במשנה, אבל כמה צ"ל יבש משמע ברמ' כל האוזן או רובו, ואם כחסר מספיק אפי' יבש חלק מהאוזן  
מלא כרשינה, משמע דבאמת אינו מדין חסר אלא מום לעצמו ולזה בעינן כל האוזן.

{פירושו של הרמב"ם בשאלת הגמרא בנכנסת ויוצאה}

בגמ' בעי מיניה ר' הושעיא מרב הונא רבה כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת וכו'. כבר הקשו  
הרבה על הרמ' שהשמיט לגמרי שאלה זו, והו"ל להביא ספק הגמ' כאן. וכתב בדברי חמודות (על הרא"ש  
אות ב' ד"ה נקבה) דבאמת הרמ' הוסיף דנקב הזה ככרשינה א"צ להיות כצורת כרשינה אלא אפי' עגול  
וארוך וכו' אם יש שיעור נקב הזה מספיק, ע"ש. וכתב די"ל דהרמ' מפרש כן בשאלת הגמ' אם בעינן  
נכנסת ויוצאה כלומר בדיוק כשיעור הכרשינה, או כרשינה העומדת דצ"ל כשיעור הנקב אפי' אם אינו  
באותו צורה. ובאור שמח (ביאת מקדש פ"ז) כיוון לזה מעצמו לפרש כן בדברי הגמ' להרמ'. וע"ע בחזו"א  
(כה, ד) בביאור כל המשך הגמ' לפי"ז. [וע"ש שיל"פ לשון הגמ' בשני אופנים, או דנכנסת ויוצאה היינו  
כצורה, ועומדת אינה כשורה, או להיפך דנכנסת ויוצאה היינו שיעור הכולל, או עומדת שהוא בדיוק אותו  
צורה, ועכ"פ השאלה הוא אותו נידון ורק תלוי בהמשך הסוגיא].